

Miljöprogram

för Västra Götalandsregionens
verksamheter 2014–2016

Innehåll

Inledning	3
Hållbar utveckling och hälsofrämjande arbete	4
Effektiv styrning och samverkan	8
Transporter	10
Energi	13
Produkter & Avfall	16
Livsmedel	19
Kemikalier	21
Läkemedel	23
Lustgas	25
Bilaga A. Tabell Organisation och ansvar	28
Bilaga B. De nationella miljömålen	30

Inledning

Västra Götalandsregionen leds av visionen Det goda livet och har två huvuduppgifter. Den ena är att se till att det finns bra hälso- och sjukvård för alla i Västra Götaland. Den andra huvuduppgiften är att främja tillväxt och utveckling i Västra Götaland, kollektivtrafiken inkluderad.

Miljö och hälsa hänger starkt samman. Utgångspunkten för Västra Götalandsregionens satsning på miljöfrågor är att genom förebyggande arbete undvika att fler människor blir sjuka. Miljöprogrammet syftar till att vara hälsofrämjande och bidra till en hållbar utveckling genom mål om låg klimatpåverkan, låg förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen samt en hållbar resursanvändning. En hållbar utveckling globalt och som främjar Västra Götaland. Ett framgångsrikt miljöarbete i våra verksamheter visar att vi är föregångare och trovärdiga i arbetet med att skapa hållbar regional utveckling av produkter som kan nå globala marknader.

Det första miljöprogrammet för Västra Götalandsregionens egna verksamheter togs 2011 av regionfullmäktige. Det innehöll långsiktiga mål till 2020 (i ett fall 2030) med tillhörande delmål för perioden 2011–2013. Mål och åtgärder för programperioden 2014–2016 har tagits fram utifrån delmål, aktuella resultat och utvärdering av programperioden 2011–2013. De långsiktiga målen är oförändrade.

Miljöprogrammet är indelat i sju prioriterade miljöområden: Transporter, Energi, Produkter och Avfall, Livsmedel, Kemikalier, Läkemedel samt Lustgas. Under varje målområde listas åtgärder som krävs för att målen ska uppnås samt de nämnder och styrelser som har huvudansvaret för att åtgärderna genomförs. För varje målområde beskrivs effekter av åtgärderna avseende miljö, hälsa och ekonomi.

Mål och åtgärder i miljöprogrammet följs årligen upp på koncernövergripande nivå i samband med års- och miljöredovisningen. Årsredovisningen följer upp budget och miljöredovisningen följer upp miljöprogrammet. Varje förvaltning och bolag ska rapportera resultatet av miljöarbetet dels utifrån de egna miljömålen, dels utifrån de mål och åtgärder i miljöprogrammet som de berörs av.

Miljöprogrammet omfattar alla Västra Götalandsregionens förvaltningar och bolag samt verksamheter som arbetar på uppdrag av Västra Götalandsregionen. Varje nämnd och styrelse ska i sitt miljöledningssystem ta hänsyn till miljöprogrammets mål. Utöver det kan egna mål och åtgärder antas.

Hållbar utveckling och hälsofrämjande arbete

Övergripande för allt arbete inom Västra Götalandsregionen är Vision Västra Götaland – Det Goda Livet, där hållbar utveckling och dess tre dimensioner står som ledstjärna. De tre dimensionerna är människa, miljö och ekonomi.

Ur Vision Västra Götaland – Det Goda Livet:

God hälsa och arbete är viktigt för ett gott liv liksom tillgång till utbildning, bra kommunikationer och kultur. Vattnet i hav och sjöar ska vara friskt och luften ren att andas. Västra Götalandsregionens uppdrag är att bidra till ett livskraftigt Västra Götaland där det är gott att leva, bo och verka. Det ska vara en bra plats för kommande generationer att växa upp på.

Miljöpolicy:

Allt arbete inom Västra Götalandsregionens samtliga verksamheter ska vara hälsofrämjande och bidra till en hållbar utveckling, där hushållning med resurser och kretsloppsanpassning är vägledande. Vi åtar oss att följa lagar och andra förekommande krav. Genom ständiga förbättringar förebygger och minskar vi den negativa miljöpåverkan som beror på vår verksamhet. Vi ska vara föregångare i miljöarbetet, som ska bedrivas systematiskt och strukturerat.

Västra Götalandsregionens uppgift är att erbjuda bra sjukvård och tandvård samt ge förutsättningar för god folkhälsa, ett rikt kulturliv, god miljö, arbete, forskning, utbildning och bra kommunikationer.

Västra Götalandsregionen ingår i det svenska nätverket för Hälsofrämjande sjukvård (HFS). HFS arbetar med ett antal temaområden, till exempel "fysisk aktivitet" och "hälsofrämjande arbetsplats". Dessa är exempel på temaområden som påverkas av mål och åtgärder inom miljöprogrammet, genom att fler väljer kollektivtrafik före bil och att vi minskar förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen.

Miljöprogrammets mål och åtgärder har en naturlig koppling till handlingsprogrammen för transport, energi och livsmedel för att uppfylla målen i tillväxtstrategin för Västra Götaland för perioden 2014–2020. Till exempel att inköp av ekologiska livsmedel kan förstärka arbetet med att skapa regional konkurrenskraft och satsning på miljöfordon har en uppenbar regional tillväxtdimension.

Minskad miljöpåverkan

Vår möjlighet att leva ett gott liv är beroende av långsiktigt stabil tillgång till mat, rent vatten och frisk luft. För att minska vår negativa miljöpåverkan har Västra Götalandsregionen primärt fyra utmaningar att möta. De första tre är Låg Klimatpåverkan, Giftfri Miljö och Hållbar Resursanvändning. Om dessa tre framgångsrikt möts kan vi också minska vår påverkan på den fjärde: Biologisk Mångfald. Dessa utmaningar är även prioriterade på EU-nivå¹ och nationell nivå² samt av andra landsting.

Låg klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären fortsätter att öka. Det beror till stor del på användningen av fossila bränslen, men betydande bidrag kommer också från avskogning, förändrad markanvändning och jordbruk. För att bromsa klimatförändringarna krävs omfattande och snabba minskningar av människans utsläpp av växthusgaser, kanske med så mycket som 80–95 % i Europa och USA till år 2050³. Att lyckas med detta förutsätter genomgripande förändringar av våra system för boende, transporter, industriell produktion och energiomvandling såväl som våra konsumtions- och levnadsmönster.

Det finns ett starkt samband mellan klimatförändringar och effekter på människors hälsa⁴. Flera av de orsaker som globalt står för flest för tidiga dödsfall, till exempel malaria, diarré, denguefeber och undernäring är känsliga för klimatförändringar och bedöms förvärras när klimatet förändras. De delar av världen som har sämst infrastruktur för hälso- och sjukvård är troligtvis de som far mest illa. I Stern-rapporten⁵ som publicerades 2006, görs uppskattningen att en global temperaturökning på fem grader fram till år 2100 kommer att kosta mellan fem och tio procent av den globala bruttonationalprodukten (BNP), medan det kostar en procent av världens samlade BNP fram till 2050 att göra åtgärder som bromsar utsläppen av växthusgaser till en godtagbar nivå.

Västra Götalandsregionen har som mål att bli oberoende av fossil energi och bränsle till år 2020. Inom EU ska andelen förnybara energikällor öka med 20 % och energieffektiviteten förbättras med 20 % till år 2020. Sveriges riksdag beslutade år 2009 att Sveriges utsläpp av koldioxid ska minska med 40 % till år 2020, jämfört med år 1990.

Ur Klimatstrategi för Västra Götaland (Antagen av RF 2009-09-08):

2030 är den västsvenska ekonomin inte längre beroende av fossil energi och medborgarna och näringslivet har en trygg och långsiktigt hållbar energiförsörjning. Boende, transporter och produktion såväl som konsumtion av varor och tjänster är resurssnåla, energieffektiva och baserade på förnybar energi. Sammantaget har detta bidragit till en stark ekonomi och ett innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv.

1 EUs miljöhandlingsprogram, <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>

2 Regeringen, <http://www.regeringen.se/sb/d/1583>, www.miljomal.se

3 FN, <http://www.un.org/wcm/content/site/climatechange/pages/gateway/mitigation>

4 Se till exempel WHO, http://www.who.int/features/factfiles/climate_change/en/index.html

5 Stern, Nicholas, 2006. The Stern Review on the Economic Effects of Climate Change. Population and Development Review, 32: 793–798. doi: 10.1111/j.1728-4457.2006.00153.x

Giftfri miljö

En stor mängd kemiska ämnen ingår i de kemiska produkter vi använder. Ännu fler ämnen ingår i till exempel bilar, kläder, plastartiklar och byggnadsmateriel. Produktion och användning av läkemedel innebär att medicinska substanser, som är utformade för att lätt tas upp av människan och därmed också kan påverka andra levande organismer, sprids med oklar effekt.

Kunskapen om hur olika ämnen var för sig påverkar miljö och hälsa är fortfarande mycket begränsad. Ännu mindre är kunskapen om effekten av olika ämnen i kombination med varandra, den så kallade cocktaileffekten. Vissa kemiska ämnen har dock välkända negativa effekter på både miljö och hälsa. Därför är det viktigt att krav ställs på de produkter som köps in och att behovet av farliga ämnen kontinuerligt minskar genom förbättrade processer.

För att Västra Götalandsregionen framgångsrikt ska kunna möta utmaningen giftfri miljö behöver förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen minska.

Hållbar resursanvändning

Idag är vi sju miljarder människor på jorden, i mitten av 2000-talet kommer vi troligtvis att vara nio miljarder⁶. För att alla ska kunna leva ett gott liv behöver resurserna fördelas rättvist och användas på ett sådant sätt att de inte överskrider jordens ekologiska gränser.

Människan är idag den främsta drivkraften i förändringen av jordens ekosystem. Vi flyttar och bearbetar enorma mängder materia, till största delen med hjälp av icke-förnybar energi. Detta leder till att vi släpper ut stora mängder föroreningar till mark, luft och vatten i högre takt än vad jorden klarar av att ta hand om. Enligt FN kan efterfrågan på livsmedel, foder och fiber öka med 70 procent till år 2050⁷. OECD förutspår att den globala efterfrågan på rent vatten kan till 2050 ha ökat med 55 procent⁸. För energi kan det globala behovet till samma år ha fördubblats⁹. För flera naturtillgångar som till exempel olja, fosfor, koppar och uran har vi idag kanske redan nått toppen av utvinningstakten.

Användningen av naturresurser påverkar människors hälsa. Oansvarig gruvdrift leder till att dricksvatten förorenas, dålig markanvändning till att matjord eroderar bort och industriell produktion av till exempel bomullstextilier till att vattenresurser förbrukas.

För att Västra Götalandsregionen framgångsrikt ska kunna möta utmaningen hållbar resursanvändning behöver användningen av förnybara och icke-förnybara resurser för att bedriva ett hälsofrämjande arbete vara på en nivå som miljön klarar. För att uppnå detta behöver beroendeförhållandet brytas mellan ökad produktion av välfärdstjänster och resursutnyttjande, resursanvändningen effektiviseras och mängden avfall som eldas upp minskas.

6 US Census Bureau, Global Population Growth, <http://www.census.gov/population/international/publications/>

7 FAO, www.fao.org

8 Leflaive, X. 2012, 'Water Outlook to 2050: The OECD calls for early and strategic action', GWF Discussion Paper 1219, Global Water Forum, Canberra, Australia. Available online at: <http://www.globalwaterforum.org/2012/05/21/water-outlook-to-2050-the-oecd-calls-for-early-and-strategic-action/>

9 WWF, http://www.panda.org/what_we_do/footprint/climate_carbon_energy/energy_solutions/renewable_energy/sustainable_energy_report/

Biologisk mångfald

Biologisk mångfald handlar om variationen av liv på jorden. Bland växter, djur, mikroorganismer och de ekosystem de tillsammans bildar. Samtidigt handlar det också om den biologiska mångfaldens betydelse för tillgång till livsmedel, rent vatten, läkemedel, frisk luft och allt det vi förknippar med förutsättningar för ett gott liv. Den biologiska mångfalden är idag kraftigt påverkad av människans och samhällets aktiviteter. Komplexa ekosystem utarmas eller ersätts med stora så kallade monokulturer där ett fåtal grödor odlas.

På global nivå drivs arbetet med att främja biologisk mångfald främst genom FN:s Konvention om Biologisk Mångfald. På EU-nivå finns målet att till senast 2020 sätta stopp för förlusten av biologisk mångfald och förstörelsen av ekosystemtjänster inom EU. Dessutom ska EUs bidrag för att motverka förlusten av biologisk mångfald på global nivå förstärkas. På nationell nivå har Sverige åtagit sig att både bevara och använda den biologiska mångfalden på ett hållbart sätt, i enlighet med Konventionen om Biologisk Mångfald.

I Västra Götalandsregionens Budget 2013 står att Västra Götalandsregionen "bidrar som en aktör i arbetet för den biologiska mångfalden" (s. 30). Västra Götalandsregionens påverkan på global biologisk mångfald är liksom när det gäller total klimatpåverkan, resursanvändning och spridning av farliga ämnen svår att överblicka. Klart är dock att om klimatpåverkan minskar, resursanvändningen blir mer hållbar och spridningen av farliga ämnen minskar så minskar också den negativa påverkan på jordens biologiska mångfald. Västra Götalandsregionen kan alltså främja biologisk mångfald i huvudsak genom åtgärder inom respektive målområde, men också genom de verksamheter inom Västra Götalandsregionen vars uppgift till stor del utgörs av arbete med biologisk mångfald. Hit hör Naturbruksgymnasierna, Botaniska Trädgården, Västkoststiftelsen och Västarvet samt olika projekt som till exempel Västerhavsveckan.

Effektiv styrning och samverkan

Miljöprogrammet omfattar alla Västra Götalandsregionens förvaltningar och bolag samt verksamheter som arbetar på uppdrag av Västra Götalandsregionen. Programmet ligger till grund för prioriteringar för budgetarbetet, både på central nivå och på förvaltnings- och bolagsnivå. Programmets mål och åtgärder ska arbetas in i beställningsarbetet gentemot externa utförare samt vara underlag för upphandling och inköp.

Organisation och ansvar för att genomföra miljöprogrammet

Vissa nämnder och styrelser har ett särskilt ansvar att se till att målen nås. Det förutsätter att förvaltningar och bolag samverkar. Ansvaret beskrivs i anslutning till åtgärderna för respektive målområde. Miljönämnden driver arbetet med uppföljning, utvärdering, åtgärdsförslag och redovisning av resultatet. För sammanfattning av Västra Götalandsregionens miljöorganisation och den övergripande ansvarsfördelningen för miljöarbetet se tabell i Bilaga A.

Miljöledningssystem

För att nå målen i miljöprogrammet ska varje förvaltning och bolag ha ett miljöledningssystem som tar hänsyn till programmets mål. Miljöledningssystemet är ledningens sätt att styra miljöarbetet. Ett rätt använt miljöledningssystem säkerställer ledningens arbete kring målformulering, resurstillsättning, organisation samt uppföljning och redovisning.

Inköp/upphandling

En stor del av Västra Götalandsregionens miljöpåverkan sker genom konsumtion av varor och tjänster. Denna påverkan kan minska genom att miljöprogrammet utgör en del av underlaget när Västra Götalandsregionens behov inför upphandling definieras, att tydliga miljökrav sedan ställs vid upphandling och att dessa följs upp under avtalsperioden.

Vissa upphandlingar är av stor betydelse för att målen i miljöprogrammet ska kunna nås. I projektgrupperna som genomför dessa upphandlingar ska miljökompetens säkerställas. I de fall det finns en valmöjlighet mellan en miljöanpassad produkt och en konventionell produkt är det varje förvaltning och bolags ansvar att efterfråga bästa miljöval ur sortimentet vid beställning/inköp. Servicenämnden tydliggör i beställningsverktyget vad som är bästa miljöval.

Kommunikation

För att främja ett transparent och effektivt miljöarbete är det av stor vikt att kommunikationen inom Västra Götalandsregionen fungerar väl. Alla verksamheter har ett ansvar att kommunicera miljöarbetet i den egna verksamheten samt att delta i erfarenhetsutbyte med andra verksamheter. Miljönämnden har ett särskilt ansvar att kommunicera de resultat som framkommer i det centralt koordinerade arbetet.

Kompetens

Varje nämnd och styrelse har ansvar för att anställda och förtroendevalda har kunskap om hur miljöarbetet inom förvaltningen bedrivs. Alla anställda och förtroendevalda erbjuds grundläggande webbaserad miljöutbildning som miljösekretariatet tillhandahåller. Varje förvaltning och bolag har också ansvar för att de anställda med arbetsuppgifter som har stor miljöpåverkan får adekvat utbildning.

Uppföljning och redovisning

Mål och åtgärder i miljöprogrammet följs årligen upp på koncernövergripande nivå i samband med års- och miljöredovisningen. Miljönämnden skickar ut anvisningar för inrapporteringen och ansvarar för sammanställningen av resultatet. Årsredovisningen följer upp budget och miljöredovisningen följer upp miljöprogrammet. Varje förvaltning och bolag ska rapportera resultatet av miljöarbetet dels utifrån de egna miljömålen, dels utifrån de mål och åtgärder i miljöprogrammet som de berörs av. Miljönämnden ansvarar för miljöredovisningen och ger förslag på eventuella korrigerande åtgärder till regionstyrelsen.

Transporter

Västra Götalandsregionens transporter består av kollektivtrafik, egna persontransporter samt transporter av produkter. 2012 utfördes kollektivtrafiken till hälften med förnybar energi. Västra Götalandsregionens egna personbilar och lätta lastbilar kördes samma år på cirka 40 procent med förnybar energi.

Målet om att vara oberoende av fossil energi och bränsle och samtidigt bedriva energieffektiva transporter till 2020 är ett ambitiöst mål. Västra Götalandsregionen måste arbeta på flera plan för att klara målen och för att bli en organisation vars transporter har en så låg klimatpåverkan som möjligt. Mål och åtgärder ska stödja en utfasning av fossila bränslen med fokus på förnybar energi samtidigt som en övergång mot mer elektrifierade transporter möjliggörs. Programmet ska stödja lösningar på kort och lång sikt, i riktning mot en omställning till ett hållbart transportsystem.

Långsiktiga mål

A År 2020 ska Västra Götalandsregionens person- och varutransporter bedrivas energieffektivt.¹⁰

B År 2020 ska Västra Götalandsregionens person- och varutransporter vara oberoende av fossil energi.¹¹

Mål 2016

1 Kollektivtrafiken ska till 75 procent utföras med förnybar energi.

2 Västra Götalandsregionens transporter¹² ska till 60 procent utföras med förnybar energi.

Uppföljning mål 2016

Målen följs upp med nyckeltalet andel förnybar energi, procent, fördelat på kollektivtrafik respektive egna transporter

¹⁰ Inkluderar allmän kollektivtrafik samt godstransporter för tvätt-, depå-, och hjälpmedel.

¹¹ Inkluderar Västra Götalandsregionens ägda personbilar och lätta lastbilar, allmän kollektivtrafik, godstransporter för tvätt-, depå-, och hjälpmedel samt ambulanser och sjuktransportfordon.

¹² Inkluderar Västra Götalandsregionens ägda personbilar och lätta lastbilar.

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014–2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
1 Kollektivtrafiken ska till 75 procent utföras med förnybar energi.	Kollektivtrafiknämnden säkerställer att krav på ökad andel förnybar energi ställs i nya trafikupphandlingar.	Kollektivtrafiknämnden
2 Västra Götalandsregionens transporter ¹³ ska till 60 procent utföras med förnybar energi.	Vid nyanskaffning av personbilar och lätta lastbilar ska berörda nämnder och styrelser välja fordon som går på förnybar energi (fordonsgas, ladd-hybrid eller rent elfordon är prioriterade) ¹⁴ .	Regionens fordon: Servicenämnden Förmånsbilar: samtliga nämnder och styrelser
Långsiktiga mål		
A År 2020 ska Västra Götalandsregionens person- och varutransporter bedrivas energieffektivt.	Kollektivtrafiknämnden ska med Västtrafik utveckla anpassning av fordonsstorlekar till resebehovet.	Kollektivtrafiknämnden
	Kollektivtrafiknämnden säkerställer krav på energieffektivitet.	Kollektivtrafiknämnden
	Samtliga nämnder och styrelser ska tillämpa resepolicyen för att minska resandet med bil i tjänsten.	Samtliga nämnder och styrelser
	Regionstyrelsen ska se till att det finns verktyg som möjliggör resfria möten och som säkerställer uppföljningen.	Regionstyrelsen
B År 2020 ska Västra Götalandsregionens person- och varutransporter vara oberoende av fossil energi. ¹⁵	Kollektivtrafiknämnden ansvarar för att uppdatera planen för avveckling av fossila drivmedel och i den inkludera förslag och kostnad för att genomföra detta för de olika trafikslagen.	Kollektivtrafiknämnden
	Servicenämnden ställer och följer upp krav på ökad andel förnybara drivmedel för entreprenörer gällande tvätt-, depå- och hjälpmedelstransporter.	Servicenämnden

¹³ Inkluderar Västra Götalandsregionens ägda personbilar och lätta lastbilar.

¹⁴ Beroende på verksamheternas geografiska placering kan dispens från inriktningen behövas. För att minska bränsleförbrukning och för att driva på teknikutveckling mot elektrifiering är även ladd-hybrid inkluderat.

¹⁵ Inkluderar Västra Götalandsregionens ägda personbilar och lätta lastbilar, allmän kollektivtrafik, godstransporter för tvätt-, depå-, och hjälpmedel samt ambulanser och sjuktransportfordon.

Effekter

Miljö

Klimatpåverkan och utsläpp av miljö- och hälsofarliga ämnen minskar då fler människor väljer kollektivtrafik eller resfria möten före bil och när person- och godstransporter i ökad grad utförs med icke-fossila drivmedel. Behovet av energi (fossil och icke-fossil) och naturresurser per persontransport minskar då fler väljer kollektivtrafik eller resfria möten före bil.

Hälsa

Då fler väljer kollektivtrafik eller resfria möten före bil minskar risken att drabbas av ohälsa på grund av buller och utsläpp av partiklar. Människor rör sig fysiskt fyra gånger mer när kollektivtrafik väljs före bil¹⁶. Hälsofrämjande effekter uppnås också genom minskad klimatpåverkan då fossila drivmedel ersätts med förnybara. Det är dock av största vikt att det förnybara drivmedlet är producerat på ett hållbart sätt.

Ekonomi

Genom att fler väljer kollektivtrafik före bil och därmed rör sig mer uppnås samhällsekonomiska besparingar genom minskad sjukfrånvaro¹⁷. Merkostnader för nyanskaffning av fordon som går på förnybar energi kan uppstå beroende på val av storlek och bränsleteknik. Genom att ha resfria möten i stället för att ta bil i tjänsten kan Västra Götalandsregionen minska kostnaderna för resor. Miljöfordon inom våra egna transporter inklusive kollektivtrafiken skapar en tydlig regional tillväxtdimension.

¹⁶ http://www.trivector.se/fileadmin/uploads/Traffic/Rapporter/2012_62_TRV_Okad_folkhalsa_v1.0.pdf

¹⁷ http://www.trivector.se/fileadmin/uploads/Traffic/Rapporter/2012_62_TRV_Okad_folkhalsa_v1.0.pdf

Energi

Vid sidan av transporter utgör värme, kyla och el de tre stora beståndsdelarna av Västra Götalandsregionens totala energianvändning. Uppvärmning och kylning av lokaler, ventilation, belysning samt drift av medicinteknisk utrustning och IT-utrustning sker till största delen med förnybar energi. Inom fjärrvärme förekommer fortfarande en del fossila energislag. Den totala energianvändningen i egna fastigheter har minskat sedan mitten av 1990-talet. Minskningen omfattar dock inte den el som all vår utrustning går på. Där har snarare en ökning skett.

Halveringsmålet till 2030 liksom målet om att vara oberoende av fossil energi och bränsle till 2020 är ambitiösa mål. Mål och åtgärder syftar i första hand till att minimera behovet av värme, till exempel genom att tilläggsisolera fasader för att förbättra klimatskalet. Därefter minimera behovet av el genom att använda smart och energisnål utrustning.

Långsiktiga mål

- C** Västra Götalandsregionen ska vara oberoende av fossil energi och bränsle till 2020.
- D** Västra Götalandsregionen ska halvera sin energianvändning i egna lokaler till 2030 jämfört med 1995.
- E** I de hyrda lokaler där Västra Götalandsregionen bedriver verksamhet ska energianvändningen bli avsevärt effektivare till 2030.

Mål 2016

- 3** Andelen förnybar energi för uppvärmning, kylning och el till egna lokaler ska vara minst 90 procent.
- 4** Den totala energianvändningen i egna fastigheter överskrider inte 180 kWh/m² och BRA¹⁸.

Uppföljning mål 2016

Målen följs upp med nyckeltalen:

- 3** Andel förnybar energi för uppvärmning, kylning och el till egna lokaler, procent.
- 4** Total energianvändning i Västfastigheters fastighetsbestånd¹⁹, kWh/m² BRA samt uppdelat på el och värme.

¹⁸ Bruksarea

¹⁹ Västtrafiks och Tvätteriets energianvändning följs upp som separata nyckeltal.

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014–2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
3 Andelen förnybar energi för uppvärmning, kylning och el till egna lokaler ska vara minst 90 procent.	Fastighetsnämnden ansvarar för att i samverkan med berörda verksamheter byta ut de egna värmeproduktionsanläggningar som fortfarande drivs med olja senast 2016.	Fastighetsnämnden
4 Den totala energianvändningen i egna fastigheter överskrider inte 180 kWh/m ² och BRA.	Samtliga nämnder och styrelser ska minska användningen av el per ytenhet i egna lokaler jämfört med 2009 års nivå. Fastighetsnämnden har ett samordningsansvar att med övriga nämnder och styrelser ta fram en konsekvensutredning och strategi för att minska verksamhetselen. Utredningen ska vara klar och en handlingsplan ska ha tagits fram och påbörjats under 2014.	Fastighetsnämnden ihop med sjukhusstyrelserna
	Servicenämnden och berörda nämnder/styrelser ställer och följer upp krav på energiförbrukning i upphandling av energikrävande utrustning. ²⁰	Servicenämnden
Långsiktiga mål		
C Västra Götalandsregionen ska vara oberoende av fossil energi och bränsle till 2020.	Under 2014 ska Fastighetsnämnden ha kartlagt samtliga fjärrvärmeleverantörer, sammanställt hur värme har tillverkats samt i dialog utarbetat en handlingsplan tillsammans med leverantörerna för att minska användandet av fossila bränslen.	Fastighetsnämnden
D Västra Götalandsregionen ska halvera sin energianvändning i egna lokaler till 2030 jämfört med 1995.	Fastighetsnämnden ansvarar för att, utifrån energikartläggningar ²¹ , ta fram en handlingsplan för investeringar, mätning och uppföljning, information och utbildning per fastighetsobjekt för att minska verksamhetens energianvändning med hänsyn till det långsiktiga halveringsmålet. Handlingsplanen ska vara klar och genomförandet påbörjad under 2014.	Fastighetsnämnden
E I de hyrda lokaler där Västra Götalandsregionen bedriver verksamhet ska energianvändningen bli avsevärt effektivare till 2030.	Fastighetsnämnden ska till 2014 ha tagit fram en strategi för hur energianvändningen i hyrda lokaler ska kunna minskas.	Fastighetsnämnden

²⁰ Krav i enlighet med "Krav på elenergianvändningen vid upphandling av utrustning i Västra Götalandsregionen".

²¹ Genomförs under 2013.

Effekter

Miljö

Då huvuddelen av energianvändningen idag sker med förnybara energislag är den viktigaste effekten av åtgärderna att erhålla minskad resursanvändning genom att energianvändningen minskar. Klimatpåverkan och utsläpp av miljö- och hälsofarliga ämnen minskar också då fossil energi ersätts med förnybar.

Hälsa

Åtgärderna ger hälsofrämjande effekter genom minskad spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen, minskat resursbehov och minskad klimatpåverkan.

Ekonomi

Behovet av mer investeringar för att nå halveringsmålet till 2030 och vad åtgärderna genererar för kostnadsminskningar är utrett.²² Genom ett fortsatt ambitiöst energieffektiviseringsarbete i våra egna fastigheter bidrar Västra Götalandsregionen till att stärka marknaden för energieffektiva byggnader. Genom att välja förnybar energi stimuleras samtidigt konkurrenskraft för och framväxt av mer förnybar energiproduktion.

²² Konsekvensutredning av det långsiktiga energimålet att halvera energianvändningen till 2030, fastställd av fastighetsnämnden den 2012-02-02.

Produkter & Avfall

Detta målområde var tidigare främst fokuserat kring hanteringen av avfall. Nu och framöver är fokus på att hushålla med gemensamma resurser och på så sätt minska vår avfallsmängd, vår miljöpåverkan och våra kostnader.

En produkt kan utgöras av en vara, en tjänst eller en kombination av dessa. Processer inom hälso- och sjukvården innehåller för det mesta flera produktflöden. Västra Götalandsregionen köper material, varor och verksamhetsanknutna tjänster för cirka 10 miljarder kronor per år, vilka på olika sätt har en miljöpåverkan. Den totala mängden avfall från sjukhusen uppgick 2012 till ca 10 000 ton. En betydande del gick till förbränning.

För att nå en hållbar resursanvändning har Västra Götalandsregionen precis som på nationell nivå inriktningen att förebygga uppkomsten av avfall genom att minska behov av material och öka återanvändningen.

Långsiktiga mål

- F** Resursanvändningen inom Västra Götalandsregionen ska stödja en hållbar utveckling.
- G** Det avfall som uppkommer inom Västra Götalandsregionen ska tas omhand på ett sådant sätt att det stödjer en hållbar utveckling.

Mål 2016

- 5** Mängden material för utvalda produktflöden²³ inom Västra Götalandsregionen ska minska.
- 6** Mängden hushållsavfall²⁴ till förbränning ska minska med 10 procent jämfört med 2012.

Uppföljning mål 2016

Målet följs upp genom nyckeltalen:

- 5a** Förbrukningsmaterial inom sjukhusvården: Mängd avfall för utvalda operationer.
- 5b** Möbler: Antal möbler som går till återanvändning.
- 5c** Livsmedel: Mängden matsvinn från egna produktionskök.
- 6** Målet följs upp med nyckeltalet mängd hushållsavfall/blandavfall i egna sjukhusfastigheter.

²³ Förbrukningsmaterial inom sjukhusvården, möbler och livsmedel.

²⁴ Här avses hushållsavfall enligt nationell definition samt blandavfall som går till förbränning.

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014–2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
5 Mängden material för utvalda produktflöden inom Västra Götalandsregionen ska minska.	Förbrukningsmaterial inom sjukhusvård: Verksamhetseffektiviseringar med miljönytta. Det görs bland annat genom att hämta hem de potentiella miljövinsterna i arbetet med Framtidens hälso- och sjukvård och genom kravställande vid upphandling om förpackningsstorlekar och design för återanvändning.	Sjukhusstyrelser och servicenämnd
	Möbler: Återanvändning prioriteras före nyinköp. Detta förutsätter fortsatt arbete med att säkerställa verktyg som möjliggör en effektiv återanvändning av funktionsdugliga möbler och uppföljning.	Samtliga nämnder och styrelser
	Livsmedel: Minska matsvinnet genom utveckling, utbildning och mätning.	Servicenämnd, sjukhusstyrelserna, styrelserna för folkhögskolor, Naturbruksgymnasierna, Göteborgsoperan och Göteborgs Symfoniker
6 Mängden hushållsavfall till förbränning ska minska med 10 procent jämfört med 2012.	Sjukhusstyrelserna ska verka för att öka utsorteringen av olika avfallsfraktioner och förbättra kvaliteten på det utsorterade avfallet. Detta kan ske genom att se till att det finns goda förutsättningar för källsortering samt att det finns tydliga instruktioner för hur avfallet ska hanteras.	Sjukhusstyrelserna
Långsiktiga mål		
F Resursanvändningen inom Västra Götalandsregionen ska stödja en hållbar utveckling.	Miljönämnden ska i samverkan med berörda nämnder och styrelser ta fram förslag på produkter att fokusera på i arbetet med minskad klimatpåverkan från materialanvändning.	Miljönämnden
	Samtliga nämnder och styrelser ska kontinuerligt verka för att förbättra sin avfallshantering och förebygga uppkomsten av avfall.	Samtliga nämnder och styrelser

Effekter

Miljö

Minskad resursanvändning minskar trycket på utvinning av råvaror, produktion och distribution av varor. Genom verksamhetseffektiviseringar som medför minskad materialanvändning minskar klimatpåverkan, utsläpp av miljö- och hälsofarliga ämnen samt behovet av naturresurser. Detta ger också minskad påverkan på den biologiska mångfalden.

Hälsa

Åtgärderna ger hälsofrämjande effekter genom att miljöpåverkan minskar. En förbättrad kvalitet på återvinningen kan också medföra förbättringar i arbetsmiljön för Västra Götalandsregionens anställda.

Ekonomi

En minskad mängd avfall ger i de flesta fall minskade kostnader för avfallshantering. Högre kvalitet på källsorterat material ger möjligheter till bättre betalt för olika fraktioner. Tillfälliga merkostnader kan uppstå till exempel om ett nytt system för avfallshantering ska införas. Det är dock genom att fokusera på resurssmarta lösningar som kostnaderna betydligt kan minska. Ett exempel är genom smartare hantering av möbler. Förväntade kostnadsminskningar uppnås dels genom att överblivna möbler från en verksamhet kan komma till nytta hos en annan. Dels genom ökad användning av redesignade möbler.

Livsmedel

Inom sjukvården i Västra Götalandsregionen serveras ca 3 500 000 måltider per år. Jordbruk, förädling, distribution, förpackningar och avfallshantering innebär klimatpåverkan från livsmedelsproduktion genom utsläpp av metan, lustgas och koldioxid. Ytterligare negativ påverkan är övergödning av sjöar och vattendrag samt toxisk påverkan av kemiska bekämpningsmedel. Genom att välja ekologiska livsmedel undviker man användning av kemiska bekämpningsmedel och genmodifierade organismer (GMO). Särskilda krav ställs också på djurhållningen. I kombination med årstidsanpassning, minskad andel animaliska livsmedel och reducering av matsvinn minskar både miljöpåverkan och kostnader. Cirka en fjärdedel av den mat som Västra Götalandsregionens verksamheter köpte 2012 var ekologisk.

Långsiktigt mål

H Andelen ekologiska livsmedel ska år 2020 vara 50 procent av den totala livsmedelsbudgeten.

Mål 2016

7 Andelen ekologiska livsmedel uppgår till minst 40 procent av den totala livsmedelsbudgeten.

Uppföljning mål 2016

Målet följs upp med nyckeltalet andel ekologiska livsmedel, procent.

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014–2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
7 Andelen ekologiska livsmedel uppgår till minst 40 procent av den totala livsmedelsbudgeten.	Samtliga nämnder och styrelser ska i planeringen beakta det 40-procentiga målet för ekologiska livsmedel.	Samtliga nämnder och styrelser med måltidsproduktion
	Samtliga nämnder och styrelser ska fortsätta med att välja ut och byta konventionella råvaror mot ekologiska där man åstadkommer så stor miljönytta och så liten merkostnad som möjligt.	Samtliga nämnder och styrelser med måltidsproduktion

Effekter

Miljö

Genom att en ökad andel av livsmedelsinköpen uppfyller kriterier för ekologisk produktion så minskar spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen. Ekologisk produktion av livsmedel ger positiva effekter på biologisk mångfald. Minskad klimatpåverkan och minskat resursbehov uppnås genom anpassning av menyer till mer vegetabilier och mindre kött där det är möjligt.

Hälsa

Genom att öka andelen ekologiska livsmedel uppnås främst hälsofrämjande effekter för människor vid produktionsställena, men också för Västra Götalandsregionens invånare och vårdtagare genom att livsmedlen innehåller mindre mängd miljö- och hälsofarliga ämnen.

Ekonomi

Merkostnad för att öka andelen ekologiskt kan uppstå beroende på prisutvecklingen för ekologiska livsmedel. Ekonomiska besparingar kan uppnås genom att minska matsvinnet. Större andel vegetabilier och en mindre andel kött ger ökat ekonomiskt utrymme att köpa ekologiskt. Genom ökad användning av ekologiska livsmedel i egna verksamheter kan utvecklingen påskyndas mot en hållbar livsmedelsförsörjning i Västra Götaland och därigenom stötta regional konkurrenskraft.

Kemikalier

En mängd ämnen ingår i de varor och kemiska produkter som Västra Götalandsregionen använder. Utbyte av miljö- och hälsofarliga ämnen är av stor betydelse för att kunna bedriva en mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård. Det är en fråga om folkhälsa, förbättrad arbetsmiljö, ökad patientsäkerhet och skydd av den yttre miljön.

Användningen av miljö- och hälsofarliga ämnen för de volymmässigt största produktflödena av kemiska produkter med utfasningsämnen i har minskat med 30 procent 2010–2012. Genom att följa använd mängd av dessa produkter säkerställs resultatet av vårt arbete med att minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i kemiska produkter. Förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen inom laboratorieverksamhet och i upphandlade varor följs upp separat.

Åtgärder inom detta målområde syftar till att minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i varor och kemiska produkter.

Långsiktigt mål

I År 2020 ska Västra Götalandsregionen leva upp till det nationella målet om en giftfri miljö.

Mål 2016

8 Mängden miljö- och hälsofarliga ämnen i kemiska produkter har minskat med 80 procent jämfört med 2010²⁵.

Uppföljning mål 2016

Målet följs upp med nyckeltalet volymminskning av miljö- och hälsofarliga ämnen för de volymmässigt största produktflödena av kemiska produkter med utfasningsämnen i.

²⁵ Målet inkluderar de volymmässigt största flödena av kemiska produkter med utfasningsämnen i som följts upp sedan 2010. För mer utförlig beskrivning se dokument "Kemiska produkter - Prioriterad lista för central uppföljning" på intra.vgregion.se/kemikalier eller www.vgregion.se/kemikalier

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014–2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
8 Mängden miljö- och hälsofarliga ämnen ²⁶ i kemiska produkter har minskat med 80 procent jämfört med 2010.	Samtliga nämnder och styrelser ska kontinuerligt verka för att minska behov av och byta ut varor och kemiska produkter som innehåller miljö- och hälsofarliga ämnen, till exempel genom ändrade metoder eller övergång till bästa möjliga teknik.	Samtliga nämnder och styrelser
	Servicenämnden och andra berörda nämnder/styrelser ställer och följer upp krav i upphandling av varor och kemiska produkter och säkerställer inköpsstatistik för förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen i varor och kemiska produkter. ²⁷	Servicenämnden
	Fastighetsnämnden ska kontinuerligt verka för att minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i byggmaterial vid nybyggnation.	Fastighetsnämnden

Effekter

Miljö

Genom att minska behov av varor och kemiska produkter som innehåller miljö- och hälsofarliga ämnen samt minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i de varor och kemiska produkter som köps in så minskar spridningen av dessa ämnen till människa och miljö. Risken för negativ påverkan på den biologiska mångfalden minskar i och med detta.

Hälsa

Hälsofrämjande effekter uppnås både genom att samhällets exponering för miljö- och hälsofarliga ämnen minskar samt att Västra Götalandsregionens personal löper mindre risk att drabbas av allergiska reaktioner och olika sjukdomstillstånd.

Ekonomi

Genom effektiviseringar som leder till minskad kemikalieförbrukning minskar kostnader för inköp av kemikalier. Genom att minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen kan antalet människor som behöver hälso- och sjukvård till följd av exponering för dessa ämnen minska. Merkostnader kan tillfälligt uppstå, till exempel för att genomföra en omställning till mindre kemikaliekrävande processer eller produkter.

²⁶ Målet inkluderar de volymmässigt största flödena av kemiska produkter med utfasningsämnen i som följs upp sedan 2010. För mer utförlig beskrivning se dokument "Kemiska produkter - Prioriterad lista för central uppföljning" på intra.vgregion.se/kemikalier eller www.vgregion.se/kemikalier

²⁷ För prioriterade upphandlingar avseende miljö- och hälsofarliga ämnen. För övriga upphandlingar ställs grundläggande kemikaliekrav.

Läkemedel

Varje år används cirka 200 ton aktiv läkemedelssubstans i Västra Götaland. Läkemedelsrester som inte bryts ner i kroppen eller i våra reningsverk hamnar förr eller senare i våra vattendrag. Kunskapen om hur läkemedel påverkar miljön på sikt är idag begränsad. Forskare har konstaterat att könshormoner som finns i p-piller påverkar fiskars kön och fortplantningsförmåga. När rester av smärtstillande och antiinflammatoriska medel kommer ut i miljön kan dessa ge njur- och leverskador på djur. Utsläpp av antibiotika kan påskynda utvecklingen av resistenta bakterier. Västra Götalandsregionen hade 2011 tillsammans med Region Skåne och Stockholms Läns Landsting flest antal antibiotikarecept per 1000 invånare bland Sveriges landsting.

Tillverkningen av aktiva substanser i läkemedel som används i Västra Götaland sker i stor utsträckning i Indien och Kina samt andra länder i sydöstra Asien. Reningen av avloppsvatten från produktionen har i flera fall visat sig vara bristfällig och svenska forskare har hittat extremt höga halter av vissa läkemedel i vattendrag och sjöar i närheten av produktionsanläggningar. Förutom att vi exporterat miljöproblem till andra länder finns risk att resistenta bakterier sprids över hela världen.

Långsiktiga mål

J Västra Götalandsregionen ska, utan att påverka patientnyttan, minimera miljöbelastningen av läkemedel.

Mål 2016

9 Miljöbelastningen av produktion, ordination och kassation har minskat jämfört med 2013.

Uppföljning mål 2016

Målet följs upp genom nyckeltalen och måltalen:

- 9a** Produktion: Andel av upphandlat sortiment där miljökrav ställts och där uppföljning har genomförts enligt nationella kriterier (måltal 100 procent).
- 9b** Ordination: Antal antibiotikarecept/1000 invånare (måltal 250).
- 9c** Kassation: Mängd kasserade läkemedel per år (basnivå 2014, ska minska under programperioden).

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014–2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
9 Miljöbelastningen av produktion, ordinerings och kassation har minskat jämfört med 2013.	Primärvård, sjukhus och tandvård ska minska ordinerings av identifierade miljöbelastande preparat ²⁸ .	Primärvårdsstyrelsen, sjukhusstyrelserna och tandvårdsstyrelsen
	Primärvård och sjukhus ska öka ordinerings av FAR – Fysisk Aktivitet på Recept.	Primärvårdsstyrelsen och sjukhusstyrelserna
	Sjukhusapoteket VGR: Kassation av läkemedel inom slutenvården ska minska genom anpassning av sortiment och förpackningsstorlekar efter vårdens behov av läkemedel.	Sjukhusstyrelserna samt Hälso- och Sjukvårdsutskottet
	Serviceämnden och Läkemedelsenheten ställer och följer upp miljökrav ²⁹ och sociala krav ³⁰ i samtliga läkemedelsupphandlingar.	Serviceämnden samt Hälso- och Sjukvårdsutskottet

Effekter

Miljö

Genom att ställa krav i upphandling av läkemedel kan spridningen av läkemedelsrester vid produktionsställena minskas. Samtidigt minskas risken för att resistenta bakterier sprids. Åtgärder för minskad kassation medför att en minskad mängd läkemedelsrester når miljön.

Hälsa

Kravställandet i upphandling av läkemedel kan medföra stora hälsovinster vid produktionsställena.

Ekonomi

De kostnader som uppkommer på grund av antibiotikaresistens för hälso- och sjukvården och samhället är höga^{31,32}. Minskad kassation av läkemedel genom effektiv läkemedelsförsörjning leder till minskade kostnader inom Västra Götalandsregionens verksamheter.

²⁸ Gäller i nuläget antibiotika.

²⁹ Enligt Miljöstyrningsrådets kriterier, www.msr.se

³⁰ I enlighet med det nationella landstingssamarbetet för uppförandekod hos leverantörer.

³¹ http://www.ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/Forms/ECDC_DispForm.aspx?ID=444

³² Cost-savings achieved by eradication of epidemic methicillin-resistant *Staphylococcus aureus* (EMRSA)-16 from a large teaching hospital, Björholt I, Haglind E. Eur J Clin Microbiol Infect Dis. 2004 Sep;23(9):688-95. Epub 2004 Aug 18.

Lustgas

Lustgas är dels en mycket stark växthusgas och en av regionens största källor till klimatpåverkande utsläpp och dels den gas som bidrar mest till nedbrytning av ozonskiktet. Långvarig exponering för lustgas kan även medföra ohälsa för medarbetare inom vården. Utsläppen från vården sker nästan uteslutande vid regionens sjukhus i samband med förlossningsvård och anestesi.

Utsläppsminskningarna ska ske utan att patienternas välbefinnande åsidosätts. Det innebär att åtgärder för att minska utsläppen i huvudsak handlar om att dels minska onödig användning av lustgas samt att destruera den lustgas som är nödvändig att använda. 2009–2012 minskade Västra Götalandsregionens användning av lustgas med cirka 20 procent.

Åtgärderna som föreslås för perioden förutsätter att Västfastigheter under 2013 har kartlagt var lustgas används idag och med vilken frekvens. En inledande fördjupad studie angående förbrukning och läckage görs på ett av sjukhusen. Det förutsätter också att Västfastigheter i samverkan med verksamheterna har upphandlat destruktionsanläggningar för de fem förlossningssjukhusen senast vid utgången av 2013.

Långsiktigt mål

K År 2020 ska vårdens utsläpp av lustgas ha minskat med 75 procent jämfört med 2009.

Mål 2016

10 Vårdens utsläpp av lustgas har minskat med 50 procent jämfört med 2009.

Uppföljning mål 2016

Målet följs upp med nyckeltalet procentuell minskad mängd utsläppt lustgas.

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014–2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
10 Vårdens utsläpp av lustgas har minskat med 50 procent jämfört med 2009.	Sjukhusen ansvarar för att med hjälp av Västfastigheter stänga av tillförsel av centralt distribuerad lustgas till verksamheter som har en icke frekvent användning av lustgas.	Sjukhusstyrelserna och Fastighetsnämnden
	Fastighetsnämnden ansvarar för att fortsatt söka efter läckor i rörledningar och kopplingar som tillhör det fasta nätet samt att åtgärda eventuella brister. Sjukhusen ansvarar för läckagekontroll av tak- och väggmonterade försörjningsenheter (pendlar m.m.) samt åtgärdande av brister.	Sjukhusstyrelserna och Fastighetsnämnden
	Fastighetsnämnden ansvarar för att installera fasta destruktionsanläggningar och nödvändig kringutrustning senast vid utgången av 2014.	Fastighetsnämnden
	Sjukhusen ansvarar för att utbilda personal vid förlossningen i hur tillhörande utrustning ska hanteras. Personalen ska sedan se till att patienterna använder utrustningen rätt för att maximera insamlingsgraden på sal.	Sjukhusstyrelserna
	Primärvården, sjukhusen och tandvården bevakar användningen av lustgas för övriga områden än förlossning, som till exempel procedursmärta. Vid frekvent användning gör verksamheten en bedömning om det är aktuellt med mobila destruktionsanläggningar.	Primärvårdsstyrelsen, sjukhusstyrelserna och tandvårdsstyrelsen

Effekter

Miljö

Åtgärderna medför minskade klimatpåverkande utsläpp av motsvarande 6 500 ton koldioxid-ekvivalenter, minskade utsläpp av ozonpåverkande gaser och minskad resursanvändning genom minskat behov av lustgas.

Hälsa

Åtgärderna medför hälsofrämjande effekter genom förbättrad arbetsmiljö för dem som arbetar på förlossningen.

Ekonomi

Genom åtgärderna för att minska onödig användning av lustgas minskar också motsvarande kostnader för inköp av lustgasen. I investeringsbudgeten för 2012–2014 beaktas installation av destruktionsanläggningar av lustgas³³.

33 Protokollsutdrag, Regionstyrelsen, 8 mars 2011, Investering i destruktionsanläggning för lustgas, Dnr RS 617-2010.

Bilaga A

Organisation och ansvar

Organisation	Ansvar
Politisk organisation	
Regionfullmäktige	Högsta beslutande organ i miljöfrågor och fastställer miljöprogrammet.
Regionstyrelsen	Har ett övergripande ansvar för det interna miljöarbetet.
Nämnder och styrelser för utförarverksamheter	Har ansvar för • att miljöprogrammet och de egna miljömålen följs. • att rapportera resultatet till miljönämnden.
Beställarnämnder	Har ansvar för • att miljökrav utifrån miljömålen inkluderas i avtalen med externa utförare tillsammans med servicenämnden.
Miljönämnden	Har regionfullmäktiges uppdrag att stödja det interna miljöarbetet. Det innebär att nämnden har ansvar för att föreslå miljömål samt att ta andra miljöstrategiska initiativ. Nämnden redovisar resultatet av miljöarbetet till regionstyrelsen och föreslår eventuella korrigerande åtgärder för att målen ska nås inom programperioden.
Tjänstemannaorganisation	
Regiondirektören	Har ansvar för • att regionstyrelsens beslut genomförs. • att miljöfrågorna hålls aktuella. • att gällande miljölagstiftning följs.
Förvaltnings- och bolagschefer	Har ansvar för • att aktivt bidra till att miljöprogrammet förverkligas i den egna verksamheten. • att miljöarbetet rapporteras till den egna styrelsen eller nämnden. • att miljölagstiftning och andra krav följs.
Linjeförvaltningschef	Eventuellt delegerat ansvar för miljöfrågorna.
Miljöorganisation	
Miljöchef, miljöstrateg, miljösamordnare eller motsvarande	Är stöd och resurs för förvaltnings- eller bolagsledningen. Typiska arbetsuppgifter är • att leda arbetet med att införa och underhålla verksamhetens miljöledningssystem. • att sammanställa underlag till miljöredovisning. • att säkerställa genomförande av miljöutbildning för förvaltningen. • att vara kontaktperson gentemot miljösektariatet och miljömyndigheter.

Organisation	Ansvar
Miljöorganisation forts.	
Miljöombud	Är stöd och resurs i miljöarbetet och finns i linjen där ansvarig chef utser miljöombudet.
Kemikalieombud	Är stöd och resurs i kemikaliearbetet, finns i linjen där ansvarig chef utser kemikalieombudet.
Miljösekretariatet	Ansvarar för att stödja och samordna det interna miljöarbetet inom följande områden • <i>Miljöredovisning:</i> Ta fram anvisningar, sammanställa resultatet av miljöarbetet, analysera resultatet med hjälp av referensgrupp och lämna förslag till korrigerande åtgärder. • <i>Miljöledning:</i> Stödja förvaltningar och bolag i arbetet med rutiner kopplat till miljöredovisning och miljöprogrammets mål. • <i>Upphandling/linköp:</i> Stödja inköpsorganisationen i arbetet med att integrera miljöprogrammets mål och åtgärder i inköpsprocessen. • <i>Kompetens:</i> Tillhandahålla webbaserad miljöutbildning och genomföra utbildning för miljöombud. • <i>Nätverkande:</i> Genomföra två nätverksträffar för miljösamordnare per år samt ge ut nyhetsbrev till dessa. • <i>Genomförande av målen i miljöprogrammet:</i> 1. Koordinera arbetet med att minska förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen. 2. Koordinera arbetet med övergripande åtgärder för målområde "Produkter och avfall". 3. Kommunikation av resultat av miljöarbetet i stort och sprida goda exempel 4. Överföra kompetens från det externa utvecklingsarbetet till miljöarbetet i våra egna verksamheter inom transporter, energi, livsmedel och hållbar resursanvändning. Miljösekretariatet ska utvärdera miljöprogrammet och ta fram förslag till nytt program inför kommande programperiod.

Bilaga B

De nationella miljömålen

Det svenska miljöarbetet utgår från internationella överenskommelser och krav från EU, exempelvis EUs strategi 2020, samt regionala och nationella miljökvalitetsmål (se lista 1–16 nedan). Det övergripande målet är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Därtill kommer olika styrmedel som lagar, skatter med mera.

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

